

УДК 322.122:338

Джерела фінансового забезпечення розвитку сільських територій України в умовах децентралізації

Ляхович О.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та економіки природокористування
Національного університету водного господарства та природокористування

Ільчук О.І.

студентка
Національного університету водного господарства та природокористування

Стаття присвячена теоретичним та практичним аспектам фінансового забезпечення розвитку сільських територій в Україні. У статті наведено механізм фінансового забезпечення підтримки розвитку таких територій, здійснено обґрунтування переваг і недоліків донорських програм підтримки сільських територіальних громад. У висновках статті зазначено основні заходи донорської підтримки розвитку сільських територій.

Ключові слова: фінансове забезпечення, сільські території, міжнародна допомога, гранти.

Ляхович О.О., Ильчук О.И. ИСТОЧНИКИ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ

Статья посвящена теоретическим и практическим аспектам финансового обеспечения развития сельских территорий в Украине. В статье приведен механизм финансового обеспечения поддержки развития таких территорий, осуществлена характеристика преимуществ и недостатков донорских программ поддержки сельских территориальных общин. В выводах статьи указаны основные меры донорской поддержки развития сельских территорий.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, сельские территории, международная помощь, гранты.

Liahovych O.O., Ilchuk O.I. SOURCES OF FINANCIAL SUPPORT OF RURAL AREAS DEVELOPMENT IN UKRAINE IN DECENTRALIZATION CONDITIONS

The article is devoted to the theoretical and practical aspects of financial support of rural areas development in Ukraine. In the article the mechanism of financial support for the development of such territories is presented, the justification of the advantages and disadvantages of donor programs for supporting rural communities are grounded. The main measures for donor support of the rural areas development are presented in conclusion.

Keywords: financial support, rural areas, international assistance, grants.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес інтеграції України до Європейського Союзу вимагає системного вирішення проблем розвитку сільських територій. Адже сучасний стан соціально-економічної ситуації сільського господарства в Україні характеризується зниженням рівня життя сільського населення, частковою його деградацією та зuboжінням, зменшенням обсягів сільськогосподарського виробництва, низьким рівнем дохідності аграрних товаровиробників, зменшенням кількості об'єктів соціальної інфраструктури села, відсутністю фінансової підтримки дрібних агроформувань тощо.

Саме тому в сучасних умовах пошук та залучення обсягу фінансових ресурсів, необхідних для безперервного відтворення процесу виробництва та всебічного розвитку сільських територій, є одним зі складних завдань, що повинні вирішувати органи державної

влади та місцевого самоврядування, суб'єкти підприємництва та безпосередньо жителі сільських територій. Для практичної реалізації такого завдання важливим та актуальним питанням стає висвітлення теоретично-практичних аспектів фінансового забезпечення сільських територій в умовах децентралізації, зокрема залучення грантових коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику розвитку сільських територій вивчали та висвітлювали у своїх наукових дослідженнях П.І. Гайдуцький, А.С. Даниленко, Р.П. Косодій, А.В. Лісовий, К.В. Васьківська, І.В. Сембай, О.І. Павлов, В.В. Юрчишин, В.В. Немченко, О.Ю. Єрмаков, В.М. Єрмоленко, В.Ю. Уркевич, О.Д. Радченко, В.І. Ладика, О.Л. Попова, К.І. Якуба та інші вчені.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Так, незважаючи на значну увагу дослідників до проблем розви-

тку сільських територій, слід зазначити, що основний акцент робиться на стан фінансування агропромислового сектору, питання обсягів та тенденцій його державної фінансової підтримки. Проте недостатньо дослідженими залишаються процеси залучення коштів з донорських програм підтримки розвитку сільської місцевості. У зв'язку з цим виникає потреба дослідження теоретично-практичних аспектів залучення ефективних джерел фінансового забезпечення розвитку сільських територій з метою подолання соціально-економічних та екологічних проблем.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розкриття сутності основних джерел фінансового забезпечення розвитку сільських територій та обґрунтування переваг і недоліків донорських програм підтримки сільських територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. В соціально-економічному житті України сільські території посідають одне з основних місць, адже на них проживає третина населення держави, на них припадає близько 90% її площі. Аналіз стану соціально-економічного розвитку сільських територій показав, що, незважаючи на окремі позитивні зміни, досягнуті в результаті реформування аграрного сектору економіки, у сучасних умовах відбуваються занепад та руйнація сільських територій. Також скрутне становище сільської економіки, тривале недофінансування соціальної сфери, розв'язання екологічних проблем призводять до загрози фізичного руйнування її матеріально-технічного потенціалу, що ставить під загрозу продовольчу безпеку країни [1, с. 63].

Під фінансовим забезпеченням розвитку сільських територій необхідно розуміти діяльність щодо формування, розподілу і використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів в контексті загальнодержавних і регіональних стратегічних пріоритетів з метою фінансування безперервності відтворювальних процесів, вирішення проблем та задоволення інтересів гармонійного розвитку сільських територій, суб'єктів підприємства, що займаються як аграрною, так і позааграрною діяльністю, а також функціонують в межах цих територій, підвищення добробуту та якості життя населення, що проживає на цих територіях. Фінансове забезпечення сільських територій зводиться до формування та акумуляції необхідних фінансових ресурсів всіма об'єктами сільської території в достатньому розмірі, їх раціонального розподілу та

ефективного використання з метою пропорційного, паритетного та конкурентоспроможного розвитку усіх галузей та сфер сільського буття, задоволення інтересів сільських територіальних громад та збереження історичного середовища життєдіяльності людей [2, с. 161].

Механізм фінансового забезпечення розвитку сільських територій включає такі складові: об'єкти, форми, джерела, учасники, нормативно-правова база, науково-технічна база, інформаційна база, інструменти та учасники фінансового забезпечення (рис. 1). Слід відзначити, що у сучасних умовах децентралізації у зв'язку з недостачею власних фінансових ресурсів, а також з урахуванням обмеженості бюджетних коштів важливим напрямом роботи органів місцевого самоврядування, підприємств у сільських територіях повинна стати робота, спрямована на пошук позабюджетних джерел фінансування з міжнародних фондів, програм та грантів.

Так, сьогодні найпоширенішим джерелом додаткових ресурсів неприбуткових організацій та соціально значущих проектів є благодійні фонди, які надають допомогу у вигляді грантів. Грант – кошти, безоплатно передані дарувальником (фондом, корпорацією, урядовим закладом або приватною особою) некомерційній організації або приватній особі для виконання конкретної роботи [3, с. 6–7]. Відзначимо, що в залученні грантової допомоги є як переваги, так і недоліки.

Переваги грантів такі:

- грант дає змогу отримати досить велику суму коштів на тривалий період часу;
- підготовка і подальша реалізація гранту виступає як помітний дисциплінуючий чинник для колективу вищого навчального закладу чи неприбуткової організації та сприяє чіткому розподілу і закріпленню обов'язків серед працівників;
- в разі встановлення продуктивних взаємин між вищим навчальним закладом або неприбутковою організацією та грантодавцем, належного виконання реципієнтом відповідних програм чи проектів грантодавця і надалі буде схильний фінансувати проекти даної організації.

Недоліки грантів такі:

- у кожного фонду (грантодавця) є свої обмежені пріоритети, які можуть змінюватися;
- процес прийняття рішення щодо надання або ненадання гранту триває, як правило, досить довгий час;
- грантові кошти надходять до реципієнта поетапно і досить повільно (на відміну

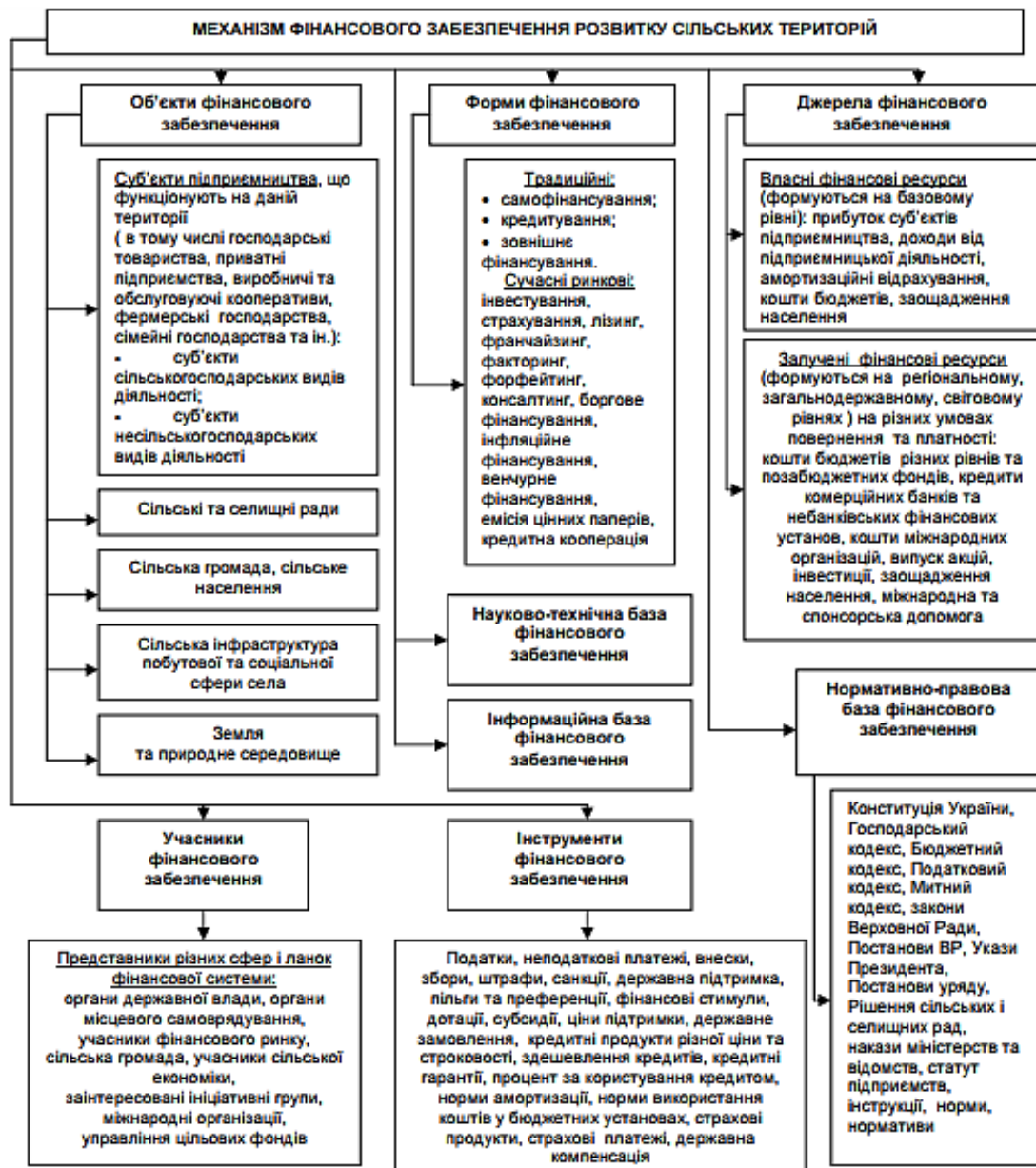

Рис. 1. Механізм фінансового забезпечення розвитку сільських територій [2, с. 161]

від благодійного внеску, який надається одразу повністю без суттєвих додаткових умов);

- у багатьох випадках грантова підтримка не передбачає покриття експлуатаційних та накладних витрат;

- кошти, одержані у вигляді гранту, тісно прив'язані до цілей конкретного проекту.

Так, з часу впровадження реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади на принципах децентралізації в Україні міжнародна спільнота підтримала цю реформу і виділяє досить значні кошти на її впровадження. Окремі чинні міжнародні програми фінансової підтримки сільських територій наведені у табл. 1.

За таких умов заходами донорської підтримки розвитку сільських територій мають стати [2, с. 159–160]:

- підвищення розвитку сучасного агропромислового виробництва на інноваційній основі;

- поживлення підприємницької ініціативи, ринкових форм організації бізнесу на селі;

- стимулювання несільськогосподарської зайнятості та розвиток позааграрних видів діяльності на сільських територіях;

- зміцнення власної фінансової бази сільських громад;

- формування життєздатного соціального середовища, покращення умов життя та

Донорські програми міжнародної підтримки розвитку сільських територій України [5, с. 58]

Донори	Програми, інформація за ними	Термін дії, обсяги фінансування
Гранти Європейського Союзу	Проект «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні (ППРРУ)»	Бюджет становить €25 млн.; період: 2014–2017 рр., регіональні проекти; бюджет становить €6 млн.; період: 2013–2016 рр., технічна допомога.
	Проект «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду III» (МРГ III)	Бюджет становить €23,8 млн., період: 2014–2017 рр.
	Програма ЄС «U-LEAD with Europe: місцеве розширення прав і можливостей, підзвітність та розвиток» (Ukraine – Local Empowerment, Accountability and Development Programme)	Бюджет становить €97 млн., період: 2016–2020 рр.
	Пряма фінансова допомога (DCFTA)	Бюджет становить €10 млн. – ЄС, €70 млн. інвестицій, період: 2014–2024 рр.
Гранти Агентства США з міжнародного розвитку (USAID)	«Децентралізація – шлях до кращих результатів та ефективності» – ДОБРЕ (Decentralization Offering Better Results and Efficiency – DOBRE)	Бюджет становить €50 млн., період: 2016–2021 рр. Етап I – розмір фінансування: \$40 млн. протягом 4 років; етап II – розмір фінансування: \$10 млн. протягом 1 року.
	Проект «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні (ПУЛЬС)»	Бюджет становить €8,200 млн., період: 14 грудня 2015 р. – 13 грудня 2020 р.
Департамент закордонних справ, торгівлі та розвитку Канади (DFATD)	Експертна підтримка врядування та економічного розвитку (EDGE)	Бюджет становить €18,825 млн., період: 10 листопада 2014 р. – 31 липня 2019 р.
Швейцарське бюро співробітництва (ШБС/SDC)	Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO)	Бюджет становить €20,465 млн., Період: 1 грудня 2006 р. – 30 квітня 2017 р.
Європейський банк реконструкції та розвитку	Східноєвропейське партнерство у сферах енергоефективності та захисту навколишнього середовища (E5P)	Бюджет становить €108 млн.
Шведське агентство міжнародного розвитку (Sida)	Проект «Енергетична ефективність»	Бюджет становить €16,1 млн., період: 2010–2019 рр.
Європейський інвестиційний банк	Програма розвитку муніципальної інфраструктури України	Бюджет становить від €150 000 до €600 000, період: 2016–2019 рр.

побуту сільського населення, сприяння адаптації сільської економіки до ринкових умов;

- впровадження єдиних стандартів і нормативів соціального обслуговування жителів села, поліпшення соціального рівня проживання сільського населення з метою подолання хронічної сільської бідності;

- раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки підприємницької діяльності на селі, збереження ландшафту;

- розвиток сфери послуг на селі, розбудова первинної ринкової інфраструктури та її пристосування до конкретних потреб жителів села;

- забезпечення права власності та використання природних ресурсів;

- підвищення активності населення у житті сільських громад та участь у прийнятті рішень стосовно розпорядження наявними для розвитку села коштами.

Висновки з цього дослідження. Отже, вищевказані напрями багатофункціональ-

ного та сталого розвитку сільських територій повинні мати гарантоване фінансове забезпечення, яке сприятиме безперервному розширеному відтворенню виробничого процесу сільськогосподарських та несільськогосподарських підприємств, соціальної складової жителів сіл та селищ. Ефективне фінансове забезпечення повинно створювати можливості

для конкурентного розвитку агропромислового виробництва, випуску високоякісної продукції аграрними підприємствами, особистими селянськими господарствами, поживлення несільськогосподарських видів діяльності, підвищення зайнятості сільського населення, що приведе до зменшення бідності та підвищення якості життя у сільських територіях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Губені Ю.Е. Розвиток сільських територій: деякі аспекти європейської теорії і практики / Ю.Е. Губені // Економіка України. – 2007. – № 4. – С. 62–70.
2. Бидик А.Г. Теоретична структура механізму фінансового забезпечення розвитку сільських територій / А.Г. Бидик // Інноваційна економіка. – 2013. – № 3. – С. 156–162.
3. Де знайти гроші сільським громадам: перспективи і можливості фінансування міжнародними донорами / [А. Бочі, В. Поворозник, П. Шилепницький] // Міжнародний центр перспективних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://icps.com.ua/assets/uploads/files/block_canada_20160324.pdf.
4. Єрмоленко В.М. Особливості формування категорії «сталий розвиток сільських територій» / В.М. Єрмоленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=201>.
5. Радченко О.Д. Донорські програми підтримки розвитку сільських територій в умовах децентралізації / О.Д. Радченко // Децентралізація влади, проведення реформ в Україні. Сучасний стан та проблеми підготовки кадрів для об'єднаних територіальних громад : мат. І Міжн. наук.-метод. конф. – Рівне, 2017. – С. 57–59.
6. Мармуль Л.О. Методичні підходи до розвитку сільських територій на засадах децентралізації / Л.О. Мармуль // Економіка АПК. – 2016. – № 7. – С. 80–86.